

radovednejšim odraslim sprehajalcem. Tudi v osrednjem delu mrgoli informacij, namigov in predlogov za nadaljnje raziskovanje. Med pesmimi, šalami in ugan-kami najdemo celo družabno igro oz. kot pravi sovica Kunštna: »V knjigah je vse!«.

Mladega bralca, ki si slikanico izbere za samostojno branje, bi lahko »prestrašila« dolga uvodnika, med množico informacij v osrednjem delu pa bi se lahko sem ter tja izgubil (ali pa izgubil eno od rdečih niti, ki se vlečejo od strani do strani), čeprav ga igrivost, akcija in stripovski pristop nedvomno uspešno nagovarjajo. Vse te (navidezne) pomanjkljivosti izginejo, ko slikanico dojemamo kot srečališče in igrišče mladih in starejših bralcev, prostor, kamor se lahko vračamo in o njem razpravljamo. Nekoliko presenetljivo velike črke in zelo zračna postavitev teksta v uvodnikih (ki se tako zdijo še obsežnejši) in v zaključnem naboru informacij, ki so nenazadnje primarno namenjeni odraslim bralcem, je pa res, da jih tako lažje beremo na poti in da so bolj prijazni za vse starosti bralcev, z očali in brez.

Pravljlični sprehod po Ljubljani je knjiga, umeščena v specifičen prostor in čas – v sodobno Ljubljano, ki seveda gradi na zgodovini in njeni dediščini ter je zazrta v prihodnost, v Ljubljano, ki je odprta drugemu slovenskemu prostoru in svetu. Je tudi knjiga, ki se v ta prostor in čas vseskozi vrača in tja usmerja tudi bralca, njen bralec se podaja v svet tako s knjigo v naročju, ko z domačega kavča potuje v mislih, kot s knjigo pod ramo, ko na ljubljanskih ulicah raziskuje vse tisto, o čemer je bral, pri tem pa knjigo vseskozi vleče izpod rame in, medtem ko se naslanja na Vodnjak za Alfreda N., iz katerega je naredil nekaj požirkov, gleda, kdo se ob polni uri pokaže izza okenc Lutkovnega gledališča. Njen bralec se zvečer utrujenih nog in poln vtisov spet sesede na kavč, a tokrat s polnim naročjem drugih knjig, morda pa

tudi kakšnih drugih nosilcev informacij, h katerim ga je usmerila ta slikanica. In tako nas *Pravljlični potep po Ljubljani* ne vodi le na potep po našem glavnem mestu, temveč nam odpira oči za možnosti, ki jih takšno raziskovanje s knjigo pod ramo lahko omogoči, za skoje iz literature v svet in spet nazaj, ki iznajdljivim raziskovalcem nudijo neusahljiv vir učenja in zabave, predvsem pa širjenja obzorij.

Tina Bilban

VETROVKO IN MALICO V NAHRBTNIK PA OČI ODPRET
Irena Cerar: *Pravljlične poti brez meja: družinski izleti*. Ljubljana: Sidarta, 2021.

Naj začnem na koncu: če je kdo že kdaj imel priložnost srečati avtorico knjige, so se mu v spomin najbrž vtisnili njen pozoren pogled in nasmejani kotički oči pa prožna in odločna hoja, pri kateri lasje poskakujejo kot bi razstresal pšenico na vse strani. Kot bi jo sejal. In kamor bi kaj padlo, bi pognala zgodba. Ko človek bere njene knjige, dežela JE polna samih zgodb. Vse dežele so polne samih zgodb. Ena sama zlata pšenica.

Irena Cerar je odraščala v šolski knjižnici. Dobesedno. Njihova družina je živela v šoli, ker je bil njen oče hišnik, mama pa je delala v kuhinji. In še preden je zares začela hoditi v razrede, je dneve in dneve preživela v šolski knjižnici. Si mislim, da se v človeka zgodbe na tak način vpijejo, ne samo da mu zlezejo pod kožo, prepojijo ga, postanejo mu hrana. Nekaj takega, si mislim, se je zgodilo Ireni Cerar. Ko je enkrat takó s človekom, hōdi, kamor češ, zgodbe gredo s tabo. Pa ne samo, da gredo s tabo, na vseh potih, hočeš, nočeš, zgodbe srečavaš, jih

enostavno opaziš, slišiš, zaznaš. Ni čudno, ko si si pa zanje že od malega ostril tipala. Potem najbrž ni daleč do tega, da si rečeš: Če gredo zgodbe lahko z mano kamor koli, gredo lahko pa tudi v knjigo, da bodo šle potem na pot s tistimi, ki jih bodo hoteli doživeti v živo.

In je avtorica napravila več pravljíčnih družinskih vodnikov po Sloveniji: *Pravljíčne poti Slovenije*, *Pravljíčne poti v zgodovino*, *Kamniške pravljíčne poti*. V zadnjem vodniku, v tem, o katerem je tu govora in ki je izšel lani, sprestopi slovensko državno mejo in se poda v obmejne zamejske prostore, v Italijo in v Avstrijo, na Madžarsko in Hrvaško.

Pravljíčne poti brez meja prinašajo 50 izletov: 18 jih je na italijanski trani meje, 17 na avstrijski, 2 na madžarski in 13 na hrvaški. Vsi ti prostori so, kot je povedano v vodniku in kot se sicer govori, kadar se govori o slovenskem kulturnem prostoru, *širši slovenski kulturni prostor*. To so prostori, kjer se slovenski jezik in slovenska mentaliteta mešata z italijansko, avstrijsko/nemško, madžarsko in hrvaško. Oziroma kot zapiše v uvodu avtorica sama: »Samo kakšna ura vožnje, in že si v krajih, kjer govorijo slovensko, a zvenijo drugače, jejo hrano drugačnega okusa, živijo v hišah, ki so drugače grajene, in dihajo vzdušje, ki drugače vibrira.« (str. 9)

Izleti, nekateri so bolj sprehodi, nekateri so krepko pohodniški, so vseh vrst: krožne poti po vaseh in do cerkva in gradov in slapov, poti v eno smer (pa potem nazaj, seveda) na vrhove, popotovanja od ene do druge kulturne znamenitosti. Samo za okus jih nekaj naštejemo: hoja na Kolovrat in Matajur, na Dobrač, potepanje po Gosposvetskem polju in Terski dolini, hoja iz Sel pod Košuto, potepanje do sedmih slapov na Mirni, iskanje čarovnic na Kleku, raziskovanje Starega gradu nad Ločami ... Vsem so seveda skupne pravljíce in povedke, te so izhodišče vsakega izleta: Kralji Matjaži, zmaj iz Vrbskega jezera (prav tak,

kakršnen se je naselil tudi v ljubljanski mestni grb), pa čeče in deklice in kraljice in škrtati. In lisica, tista od Nadiže, ki je vsem živalim, svojim prijateljem, pripovedovala zgodbe, ampak jih, ker je bila stara in je noge niso več nosile, ni mogla pogostiti za svoj god. Pa so prijatelji pogostili njo.

Tisto, kar odlikuje vodnik, so temeljiti, sistematični in pregledno napravljeni pa po ponavljajočem se modelu strukturirani zapisi o vsakem izletu, ki prinašajo ogromno zanimivega tudi iz okolice, kamor nas pelje avtorica: veliko drobnih kulturnih in zgodovinskih reči, ki jih lahko še zdaj vidimo in potipamo in ki otrokom in odraslim pripovedujejo o duhovnem bogastvu, ki so ga ljudje ustvarjali in ohranjali do danes. Vsak izlet, če se pustimo voditi pričujočemu vodniku, nas nasiti: telo s hojo, oči z lepoto, duha z zgodbami, takimi in drugačnimi.

Avtorica zna pisati. To pomeni, da je opis tehničen in podroben tam, kjer mora biti, da je poetičen tam, kjer mora biti, da je pripovedovanje osebno, tam, kjer mora biti, da je tekst informativen tam, kjer mora biti. Zdi se, da je tu vse na svojem mestu.

In ni čudno, da je. Če si človek ogleda na koncu knjige vire, iz katerih je avtorica izbirala pravljíce in povedke – okrog 50 jih je. Če prešteje sekundarno literaturo – več kot 60 enot. In ko na koncu pogleda, komu vse se zahvali, pa pomisli, da je z vsemi temi ljudmi bila v stiku, da jih je spraševala, da so ji kaj svetovali ali brali, preden je šlo v knjigo, no, če jih preštejete – toliko jih je približno, kot je izletov.

Pravljíčnih sedem let je nastajal vodnik, kot pravi avtorica (in če bi avtorici prišteli še šest ilustratork in ilustratorjev, ki so ilustrirali pravljíce in povedke, dobimo drugo sedmico), in pravljíčnih sedem tednov si je morala povprečno vzeti za vsak izlet, da ga je pripravila (to sem izračunal sam). Sedemkrat sedem je izletov. Pa še en za povrh ...

A si mislite, koliko pšenice je zdaj raztresene po vseh teh potih, ki jih je morala avtorica tolikokrat prehoditi, preden je sestavila vodnik? A si mislite? Če bi kdo rad vedel: vodnik naj vzame pa prebere, kam jo gre lahko gledat in smukat zrnje.

(Po koncu tega zapisa bi želel bralke in bralce samo opozoriti še na dve knjigi, ki bi jih nemara zanimali, če se jim bo zdel zanimiv pričujoči vodnik. Eno so zapisi Irene Cerar, ki so nastajali ob nastajanju vodnika. Knjiga z naslovom *Potepuški okruški: kako sem hodila po robu* je izšla pri ljubljanski založbi Buča leta 2021. Druga knjiga je *Atlas posebnih krajev*. Velika v trdo vezana knjiga, ki sta jo izdala univerzitetni kulturni center celovške univerze Unikum (tamkajšna motorja sta Emil Krištof in Gerhard Pilgram) in založba Drava leta 2002. V tej knjigi so zbrani zares čudaški kraji, zmeraj enake sorte – eden z avstrijske Koroške, eden z italijanske strani ob slovensko-italijanski meji, eden pa z zahodnega dela Slovenije: tri nogometna igrišča, tri železniške postaje, trije vodnjaki, tri stara drevesa ... Osrednji del so literarni ali esejistični zapisi avtoric in avtorjev z vseh strani meje, ki so te kraje obiskali. Dodani so seveda tudi napotki, kako tja priti.)

Peter Svetina

KOLIKO TEGA!

Draga Kristina: Zgodba urednice in pisateljice Kristine Brenkove. Ur. Alenka Veler in Andrej Ilc. Ljubljana: Mladinska knjiga: 2021.

(Ko je bilo gradivo, ko so bili članki, ko je bilo za album o Kristini Brenkovi zbrano že vse in je bilo dobesedno že vse na kupu, so me na Mladinski knjigi

prosili, če bi napisal uvodno besedo, nekaj takega, kar bi povezovalo skupaj vse prispevke in bralko/bralca usmerilo v to, kaj ga v knjigi čaka. Prebral sem samo in napisal. Ampak glede na to, da pri knjigi na noben drug način nisem bil angažiran, glede na to, da sem že pri pisanju uvoda vse lahko opazoval z distanco, in glede na to, da to lahko napravim tudi še zdaj, ko je knjiga zunaj – sem se odločil, da bom o knjigi napisal tudi tale prispevek.)

Nekaj je govoriti o Kristini Brenkovi, urednici, pisateljici, prevajalki, o osebi, ki je imela izjemen čut za literaturo, za jezik in za otroke in ki je povojni produkciji otroške in mladinske literature na Slovenskem dala odločilni pečat (sodobniki pa so jo doživljali različno: kot izjemno tople prijateljico ali kot odmaknjeno in nekoliko hladno gospo), nekaj pa je govoriti o knjigi, ki govori o Kristini Brenkovi. Če vas zanima prvo, vzemite knjigo v roke. Če vas zanima drugo, preberite tole besedilo do konca.

Najprej opazimo nežno ilustracijo Ane Zavadlav na naslovnici in dobesedno tehten obseg knjige pa njeno eleganco. To najprej in navzven.

Ko odpremo kazalo, lahko zaslutimo še bogastvo (zapisano in oblikovano), skrito v knjigi. Uvodnim besedam, v katerih se Kristine Brenkove spominjajo in o njej pišejo njena uredniška kolega Niko Grafenauer in Andrej Ilc pa urednica Alenka Veler, sledi obsežen sklop *Spomini na Kristino*. Že naslov knjige sam (pa tudi naslova dveh obsežnih delov v knjigi – eden je pravkar omenjeni, drugi so *Pisma Kristini*, ki sledi spominom nanjo) daje slutiti, da so jo »sogovornice in sogovorniki« v pričujoči knjigi, doživljali zelo intimno (saj, kako pa boš nekoga nagovarjal samo z imenom, če ti ni blizu!). Spominjajo se je ilustratorke Marlenka Stupica, Anka Gošnik Godec, Marjanca Jemec Božič in Jelka Reichman, pisateljici Svetlana Makarovič in Anja Štefan pa strokovnjakinje

in strokovnjaki s tega ali onega polja mladinske književnosti Marjana Kobe, Martina Šircelj, Jože Zupan in Irena Matko Lukan. Njihovi zapisi so po eni strani človeško topli: Kristino Brenkovo opisujejo kot osebo z mnogo širine, duha in znanja, ki je bila sogovornicam in sogovornikom človeško blizu (vendar nekaterim tudi odmaknjena, a vedno in nespregljivo izjemno uglajena). Po drugi strani tudi seveda zelo informativni: ob tem, ko prikazujejo Kristino Brenkovo, slikajo tudi čas in prostor, v katerem je živela in delala.

Pisma, ki so objavljena v knjigi (kot faksimili in v prepisu), kažejo, kako široko, zares široko socialno mrežno si je ustvarila Kristina Brenkova. Med dopisovalkami ni dopisovalci so tako domači intelektualci, kulturniki, umetniki (Prežihov Voranc, čigar kurirka je bila Kristina Brenkova v času druge svetovne vojne, Zorka Peršič, dolgoletna direktorica Mladinske knjige, ki je Kristino Brenkovo podpirala v prizadevanjih pri izvedbi založniškega programa, Melita Vovk, Maksim Gaspari, Ela Peroci, Lidija Osterc, Andrej Hieng ...) kot tudi tuji, s katerimi je sodelovala zlasti kot urednica (npr. Eduard Petiška). Pisma so eden od sokov pričujoče knjige: kot dokumenti časa so (s pisno podlago, pisavo in napisanim vred), ki jih ne bomo našli v zgodovinskih učbenikih, oživljajo pa podobo druge polovice 20. stoletja tako zelo in na tak način, da se lahko tistega časa skoraj dotaknemo.

Pismom na konec sta dodani študija Marjane Kobe o mladinski književnosti Kristine Brenkove, ki z distance raziskovalke gleda na njeno literaturo in jo literarnovedno umešča v kontekst slovenske književnosti, ter lastni razmislek Kristine Brenkove, zakaj piše za otroke.

Sledi naslednji od sokov knjige: *Izbrano leposlovje Kristine Brenkove*. Urednica in urednik sta na dobrih šestdesetih straneh izbrala tisto, kar je generacije

po drugi svetovni vojni pritegovalo in jih nagovarjalo: Od *Golobov, sidra in vodnjaka* pa *Deklice Delfine in lisice Zvitorepke* do *Modre vrtnice za princesko*, *Moje doline* in *Obdarovanj*: proza, dramatika in poezija, vse to.

Na koncu knjige sta Janja Jazbec in Katja Jevc pripravili *Bibliografijo Kristine Brenkove*: trinajst strani drobnega tiska v dveh kolonah!

Pri tej knjigi pa se nikakor ne more in ne sme mimo oblikovanja. Sanja Janša, ki s svojim oblikovalskim znanjem in izrednim občutkom že sicer daje velik pečat izdajam Mladinske knjige, je s to knjigo priklivala generacijam bralk in bralcev iz 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja nekaj takega kot mali kuharski šef podjagnjek v znameniti risanki Rataouille z istoimensko jedjo neprizanesljivemu ocenjevalcu hrane Egu: knjiga z izbranim fontom, z razmikom med črkami in vrsticami, z množico fotografij avtorice, naslovnice njenih del, z že omenjenimi fotografijami pisem, z oblački in citati ob straneh, z razporeditvijo besedila in ilustrativnega gradiva – z vsem tem je tako zelo živa, tako zelo diha in tako zelo priključuje v spomin otroštvo zdaj štirideset-, petdeset-, šestdeset-, sedemdesetletnikov, kot da bi se ti lastno odraščanje, zvezano v zajetno knjigo, postavilo pred oči. Izjemno.

Album in katalog in antologija v enih samih platnicah. Toliko tega!

Peter Svetina

DESETNICA 2022

Desetnica je stanovska nagrada za najboljše otroško in mladinsko literarno delo, ki jo od leta 2004 podeljuje Društvo slovenskih pisateljev izključno svojim članom, ki ustvarjajo v slovenskem